

Burdowicz-Nowicka, Maria

Sesja naukowa w 350 rocznicę urodzin Jana Heweliusza

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 6/3, 522-523

1961

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

SESJA NAUKOWA W 350 ROCZNICĘ URODZIN JANA HEWELIUSZA

W dniu 24 kwietnia 1961 r. odbyła się w Gdańsku sesja naukowa ku czci wybitnego polskiego astronoma Jana Heweliusza. Sesję tę z inicjatywy Zakładu Historii Nauki i Techniki PAN, przy współudziale Oddziału Gdańskiego Polskiego Towarzystwa Fizycznego zorganizowało Gdańskie Towarzystwo Naukowe.

Obok licznie zgromadzonych naukowców z całego kraju — uczestniczyli w sesji przedstawiciele władz terenowych oraz potomkowie rodu Hewelków, zamieszkali w Warszawie i Gdańsku.

Otwarcia sesji dokonał prezes GTN, prof. dr Stanisław Hillar, przekazując jej prowadzenie prof. dr Bogdanowi Suchodolskiemu.

Pierwszy referat wygłosił doc. dr Marian Pelczar. Referent ciekawie i szeroko omówił wysoki poziom kulturalny i naukowy Gdańska w XVII w. W okresie tej korzystnej aury naukowej notowano rozwój zarówno nauk humanistycznych, jak przyrodniczych i lekarskich. Referent omówił także obszernie rolę Gdańskiego Gimnazjum Akademickiego i jego biblioteki nie tylko w życiu intelektualnym miasta, ale także jako poważnego ośrodka naukowego północnej Polski.

Na tym tle przedstawione zostały dzieje gdańskiej rodziny Hewelków, wywodzącej się ze starego rodu piwowarów. Najwybitniejszym jej przedstawicielem był Jan Heweliusz — ławnik, rajca miejski i sędzia, a także wybitny astronom. Wiele uwagi poświęcił referent pozycji Heweliusza wśród współczesnych mu uczonych. Wobec niekompletności zachowanych archiwaliów wiele jeszcze szczegółów z życia i działalności gdańskiego astronoma jest niewyjaśnione. Na zakończenie referatu *Jan Heweliusz na tle nauki i kultury mieszczaństwa gdańskiego XVII wieku*, dr Pelczar wyraził więc pragnienie, aby obrady sesji stały się bodźcem do dalszych prac badawczych nad życiorysem Jana Heweliusza.

Jako następny zabrał głos dr Tadeusz Przyppkowski, referując sprawy dotyczące niezwykle bogatej i cennej korespondencji Heweliusza, przechowywanej w Bibliotece Narodowej w Paryżu. Część tej korespondencji posiada obecnie Biblioteka Gdańska w postaci mikrofilmów.

W czasie przerwy w obradach uczestnicy sesji zwiedzili wystawę *Dziela Jana Heweliusza* przygotowaną przez Bibliotekę Gdańską (Biblioteka Polskiej Akademii Nauk). Na wystawie zgromadzono, obok dzieł Heweliusza, fotografie niektórych przyrządów astronomicznych uczonego, jego obserwatorium, portrety itd.

W czasie popołudniowych obrad dr Tadeusz Przyppkowski wygłosił referat *Jan Heweliusz jako astronom*. Na podkreślenie, zdaniem referenta, zasługuje wiedza i wybitność Heweliusza w porównaniu z uczonymi jego czasów oraz jego dorobek w zakresie budowy różnych aparatów astronomicznych. Referent zwrócił także uwagę na oddalenie Heweliusza od centrów naukowych Zachodu, a tym samym na przyczynkarski charakter części jego odkryć. Heweliusz był także jednym z pierwszych historyków astronomii.

Wobec choroby dr Mariana Wojtowicza nie został wygłoszony zapowiedziany referat *Przyrządy obserwatorium Heweliusza w świetle współczesnej techniki*.

Prof. dr Tadeusz Olczak omówił *Badania Heweliusza nad magnetyzmem ziemskim*. Ta stosunkowo mało znana dziedzina badań wielkiego astronoma świadczy o jego szerokich zainteresowaniach. Pomiaru Heweliusza z XVII wieku są dziś niezwykle cenne dla nauki, a współudział astronoma w odkryciu zmian deklinacji magnetyzmu ziemskiego nie ulega dziś żadnej kwestii.

Nad wygłoszonymi referatami wywiązała się dyskusja, którą zapoczątkował Jan Hewelke, dziękując za przygotowanie sesji ku czci wielkiego uczonego.

Następnie zabrał głos dr Antoni Wieloch, pracownik obserwatorium astronomicznego w Lund (Szwecja), zapewniając, że dołoży wszelkich starań, aby odnaleźć w archiwach szwedzkich materiały dotyczące działalności Heweliusza.

W toku dalszej dyskusji zabierali głos liczni mówcy, zgłaszając szereg interesujących wniosków. Najważniejszym z nich był, kilkakrotnie poruszany, projekt opublikowania początkowo regestrów, a później całej korespondencji Jana Heweliusza. Uzasadniano także konieczność zbiorowego opracowania jego wyczerpującej monografii. Prof. dr B. Suchodolski w imieniu Zakładu Historii Nauki PAN zadeklarował wszelką pomoc w pracach nad powyższymi wydawnictwami.

Pozostałe wnioski dotyczyły: wybudowania obserwatorium magnetycznego w okolicach Gdańska i nadania mu imienia astronoma, rekonstrukcji kamieniczek Heweliusza i jego obserwatorium w Gdańsku, zgromadzenia całości korespondencji Heweliusza w postaci mikrofilmów w Bibliotece Gdańskiej, nazwania jednego z polskich statków imieniem Heweliusza oraz wydania znaczków okolicznościowych.

Dzięki różnorodności poruszanych w czasie sesji zagadnień, związanych z postacią Jana Heweliusza, obrady stały się ciekawym przyczynkiem do poznania zasług astronoma gdańskiego dla nauki polskiej, a także dla historii astronomii.

Maria Burdowicz-Nowicka

KONFERENCJA SPRAWOZDAWCZA ZESPOŁU HISTORII POLSKIEJ TECHNIKI HUTNICZEJ I ODLEWNICZEJ

W dniach 24 i 25 stycznia 1961 r. odbyła się w Krakowie kolejna doroczna sesja sprawozdawcza Zespołu Historii Polskiej Techniki Hutniczej i Odlewniczej Zakładu Historii Nauki i Techniki PAN¹. Współorganizatorami sesji były: Katedra Historii Techniki Akademii Górniczo-Hutniczej i Muzeum Archeologiczne w Krakowie. W sesji uczestniczyło 70 osób, m. in. profesorowie Włodzimierz Antoniewicz (Warszawa), Stanisław Holewiński (Kraków), Rudolf Jamka (Kraków), Eugeniusz Olszewski (Warszawa), Jan Pazdur (Warszawa), Bolesław Skarżyński (Kraków), Feliks Tychowski (Poznań).

Po otwarciu sesji przewodniczący Zespołu doc. Mieczysław Radwan scharakteryzował ogólnie dorobek działalności minionego roku. Dorobek ten znalazł odzwierciedlenie w referatach wygłoszonych na 4 posiedzeniach dwudniowej sesji.

Mgr K. Bielenin (Kraków) referował *Nowe materiały do chronologii świętokrzyskiego hutnictwa żelaza*. W badaniach prowadzonych w roku 1960 zwrócono specjalną uwagę na związki świętokrzyskiego hutnictwa żelaza z okresem wczesnego średniowiecza. Zostały już one stwierdzone wcześniej na stanowisku 1 w Łazach, w Rzepinie, a ostatnio na stanowiskach 7 i 8 w Starej Słupi, jak również na dwóch dalszych stanowiskach pomiędzy Starą Słupią a Pokrzywianką. Na niektórych tere-

¹ Zobacz sprawozdanie z poprzedniej sesji w nrze 3—4/1960 „Kwartalnika“.